

De echte prijs van voedsel

True cost accounting: een instrument om duurzame productie en consumptie van voedsel te bevorderen

Willy Baltussen, 22-2-2023, Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij

Inhoud presentatie

1. Conclusies
2. Centrale vraag
3. Probleem
4. Methodiek true cost accounting (TCA)
5. Prikkels voor verduurzaming met gebruik van TCA
6. Handelingsperspectief overheid

1. Conclusies

- TCA is een methode om de milieukundige, sociale en humane maatschappelijke effecten die samengaan met productie en consumptie van voedsel transparant / inzichtelijk te maken;
- Deze transparantie kan via diverse marsroutes de besluitvorming van actoren in de keten (inclusief consumenten) zodanig beïnvloeden dat het voedselsysteem duurzamer wordt.
- Marsroutes voor beïnvloeding van productie verschillen van marsroutes voor beïnvloeding van consumptie.

2. Centrale vraag

- Duurzame productie en consumptie van voedsel raakt vrijwel alle duurzame ontwikkelingsdoelen die de Verenigde Naties
- Uitdaging is het bieden van de juiste inzichten, zodat producenten, consumenten en alle andere actoren de juiste beslissingen kunnen nemen.
- True Cost Accounting (TCA) als meetlat voor duurzaamheid

3. Het probleem

- Voedselsysteem stoot op grenzen:
 - * milieu (klimaat, stikstof, verontreiniging water, bodem, lucht, eindigheid grondstoffen, watergebruik, biodiversiteit)
 - * sociaal (arbeid, arbeidsbeloning, arbeidsomstandigheden, discriminatie, dierenwelzijn)
 - * humaan (gezond voedselpatroon)
- Dit onduurzame voedselsysteem geldt voor hier en elders en voor nu en later!

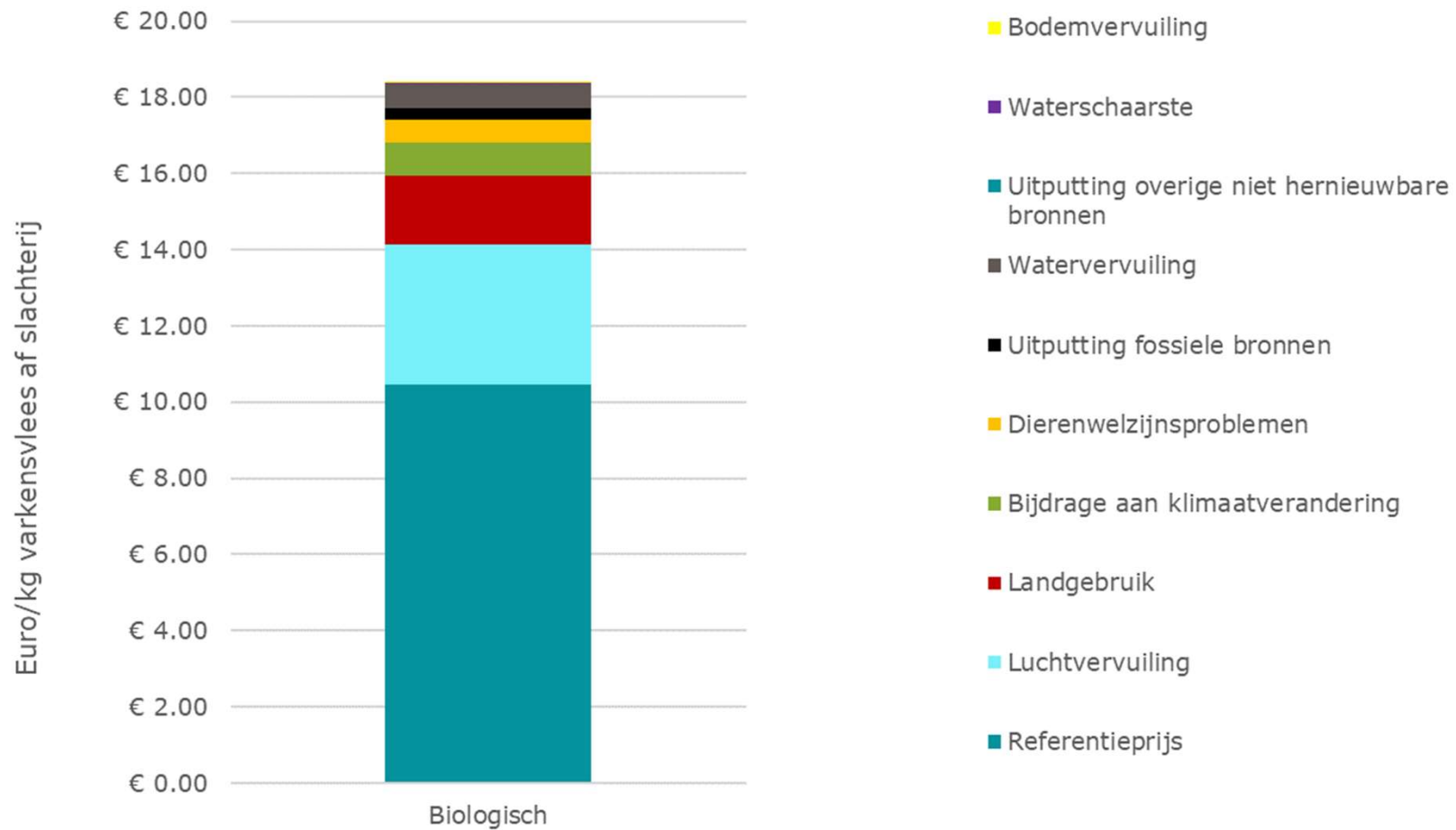
4. True cost accounting in relatie tot winkelprijs

TCA kan in een B2B- en B2C-omgeving worden gebruikt voor het internaliseren van externe effecten om productieketens van voedsel te verduurzamen

TCA kan in overheidsbeleid worden geïntegreerd om juiste voorwaarden en prikkels voor verduurzaming te creëren

Echte prijs biologisch varkensvlees

TCA : betreft zowel kosten als baten!

- 10 milieu-impactcategorieën onderscheiden (zoals klimaat, fijnstof, watergebruik, landgebruik; toxiciteit);
- 9 sociale impactcategorieën (bijvoorbeeld arbeidscondities/ arbeidsrechten; sociale gelijkheid, lokale gemeenschapsrechten; voedselveiligheid, voedingspatronen en dierenwelzijn)
- 5 economische categorieën (inkomensoverdrachten, files, marktstructuren, werkgelegenheid en transactiekosten).

Dit is eerste resultaat van Horizon Europe project FOODCoST!

TCA hoe het werkt: transportvoorbeeld

- Gebruik fossiele brandstof leidt tot klimaatkosten, (lucht-)vervuilingskosten en congestiekosten van het vervoer;
- Als we deze kosten ook in de prijs tot uitdrukking brengen, worden producten waar veel transportbewegingen achter zitten relatief duurder.

TCA als meetlat

- Met TCA kunnen de 'verborgen kosten' dus zichtbaar gemaakt worden;
- Dit zichtbaar maken zal geen of geringe gedragsverandering betekenen voor actoren dus wordt niet gezien als het instrument om te gaan verduurzamen.
- TCA is een meetlat voor verduurzamen met als voordeel:
 - Vergelijkbaarheid tussen thema wordt mogelijk;
 - Alle maatschappelijke thema's zijn geïntegreerd;
 - Weging via maatschappelijke schade;
 - Trade-off's zijn integraal zichtbaar (te maken).

5. Prikkelers voor verduurzaming: overheid

- Overheid

 - Balanceert maatschappelijke kosten en baten

 - Stelt doelen en stuurt (zie SDG , Klimaatakkoorden, Green Deal, suikertaks)

 - Maakt politieke afwegingen bij niet verenigbare doelen (minder voedsel of minder uitstoot)

- TCA helpt om overzicht te geven

 - In diversiteit in onderwerpen en het maatschappelijk belang

 - Mogelijke trade-off relaties tussen bijvoorbeeld stikstof- en klimaattransitie.

5. Prikkel voor verduurzaming: consumentengedrag

- Zichtbaar maken echte prijs op schapkaarten
- Laten betalen van echte prijs door consumenten → duurzamere alternatief wordt (relatief) goedkoper.

Vragen:

- Werkt dit op grote schaal?
- Wat te doen met de meerprijs? Hoe te investeren in duurzame oplossingen?
- Of: uiteindelijk toch overheidssturing bij opschaling?

5. Prikkel voor verduurzaming: catering

Drie partijen: werkgever; personeel/ klanten cateraar; cateraar.

- Maak duurzamere keuzes goedkoper en onduurzamere keuzes duurder
- Gezonde salade wordt goedkoper door de kroket wat duurder te maken op transparante wijze!
- TCA helpt voor de noodzakelijke transparantie.
- Cateraar Hutten in Nederland en FM Haaglanden gaan dit concept uitwerken en testen

5. Prikkel voor verduurzaming: duurzame inkoop

- Inkoopcontracten van overheid en grotere bedrijven lopen soms wel 10 jaar.
- Bijvoorbeeld koffie
 - Vele maatschappelijke impacts (milieu en sociaal);
 - Grote variatie tussen koffieketens en koffielanden;
 - Maak inkoopprijs afhankelijk van de mate van duurzaamheid
- Voorbeeld: Rijkswaterstaat en leverancier SELECTA ('een eerlijke en transparante' koffieketen)

5. Prikkel voor verduurzaming: interne bedrijfsvoering

- TCA maakt duidelijk waar de 'hotspots' zitten.
- Bij biologische varkens vooral in voerproductie en primaire bedrijf:
 - Luchtverontreiniging
 - Landgebruik
 - Klimaatverandering
- Dit kan basis zijn voor een verduurzamingsplan; zie ook de coöperatie de Fruitmotor "een biodivers landschap waarin we voedsel waarderen".

5. Prikkelers voor verduurzaming: business model

- Maak het duurzaamste product en vermarkt dit.
- Voorbeelden “Tony Chocology” chocolade 100% slaafvrij
“EOSTA” biologische groente en fruit/ soil and
more.

Misschien iets duurder maar een product met een verhaal

5. Prikkel voor verduurzaming: keurmerken

- Duurzaamheid wordt naar consumenten vaak via keurmerken gecommuniceerd;
- In NL bestaan 12 zgn Topkeurmerken.
- Zelden wordt de duurzaamheidsimpact gemeten-> Rol TCA ?

- Dit wordt momenteel verkend.

5. Prikkel voor verduurzaming : financiële instellingen

- Sturend door:
 - Wie en voor wat wordt geld geleend?
 - De prijs (rente) van het geleende geld.
- TCA kan hierbij een middel zijn om maatschappelijke impact zichtbaar te maken.
- Rabobank geeft momenteel rentekortingen op duurzame investeringen

Conclusies mbt marsroutes

- Een meetlat om richting te geven aan verduurzaming is nodig; dit kan TCA zijn.
- True cost is niet gelijk aan prijsstijging van voedsel (muv route 2)
- Doel van TCA is gedrag van alle ketenpartijen (inclusief consumenten) te veranderen.

Handelingsperspectief overheid

Wat zijn echte prijzen?

- = marktprijs + maatschappelijke kosten (schade).
- TCA maakt dit zichtbaar!
- Nog niet perfect (zie voorbeeld biologisch versus gangbaar)

Handelingsperspectief overheid

- Hoe bereiken we echte prijzen?
 - Betalen voor de veroorzaakte schade → lastig in internationaal verband.
 - Verhandelbare emissierechten → lastig in internationaal verband
 - Consument een belasting laten betalen zodanig dat producenten een prikkel krijgen om bij productie rekening te houden met klimaat.

Handelingsperspectief overheid

■ Instrumenten

- Info vergaren (onderzoek doen).
- Info delen
- Innovatie stimuleren via bijv. Subsidies
- Belasting heffen
- Regelgeving

Handelingsperspectief overheid internationaal.

- Globaal beleid heeft voorkeur boven nationaal/ regionaal beleid
 - Grenscorrecties
- Soms kun je bedrijven verantwoordelijk houden bijvoorbeeld arbeidsomstandigheden (zie Due diligence) ook hier bij voorkeur internationaal
- Ook voedselindustrie en retail kunnen 'gezondheid' promoten door info verstrekking, labelling, reclame, schappositie

Vragen of opmerkingen echte prijs?

De eerlijke prijs van voedsel

Eerlijkheid is meer dan prijzen!

Willy Baltussen, 22-2-2023, Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij

Inhoudsopgave

- Conclusies
- Probleem
- Vraagstelling
- Eerlijkheid in agro food: juridisch of subjectief
- In lage en middeninkomenslanden is meer nodig dan betere prijzen
- Hoe verder?

Conclusies

- Eerlijke prijzen voor Voedsel: belangrijk internationaal, EU en nationaal!
- Eerlijkheid is niet alleen iets strikt juridisch! Maar wetgeving en regels bepalen wel dagelijkse praktijk
- Partijen hebben eigen factoren die de perceptie van eerlijkheid bepalen. → inzicht hierin kan eerlijkheid vergroten
- Factoren zijn contextueel, keten- of bedrijfspecifiek
- Internationaal is meer nodig dan betere prijzen om boeren uit de armoede te krijgen.

Probleem

- EU: boeren hebben zwakke positie in de keten
 - Machtspositie groot versus klein
 - Verduurzaming: wordt deze inspanning vergoed?
- Internationaal: eerlijke levensstandaard voor boeren in lage- en middeninkomenslanden (LMI).

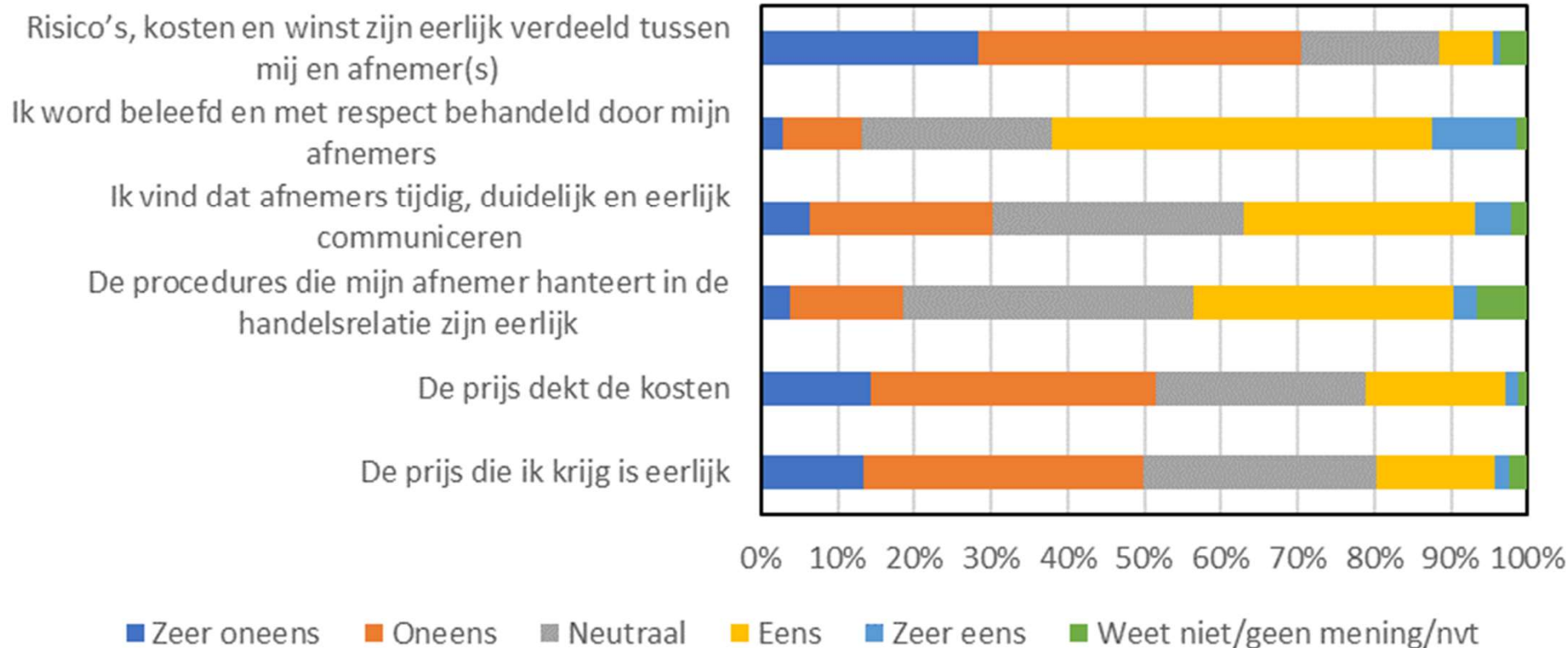
Vraagstelling

- Wat is een eerlijke keten?
- Hoe komt een eerlijke prijs tot stand en geeft deze een betere levensstandaard?
- Wat is handelingsperspectief voor marktpartijen, overheden, consumenten en andere belanghebbenden?
- Is een eenzijdige focus op prijzen terecht?

Eerlijke ketens, eerlijke prijzen en positie boeren

- Eerlijkheid is een randvoorwaarde voor duurzame ontwikkeling van voedselketens.
- Juridisch zien we weinig “oneerlijke handelspraktijken”
- Maar helft NL boeren vindt hun prijzen oneerlijk.
- 70% vindt risico's, kosten en winst niet eerlijk verdeeld tussen boer en afnemer(s)

Stellingen over prijsvorming.

- Bron: Van Galen et al. (2022) op basis van Online Onderzoek Geelen Consultancy, 2022

Eerlijkheid in agro-food: juridisch

- De wetgever bepaalt wat eerlijk is (EU 2005/29/EG)
Oneerlijke handelspraktijken.
- Artikel 101 en 102 Verdrag betreffende werking van EU
(kartelverbod)

Eerlijkheid in agro-food: subjectief (1)

- Ketenpartijen beoordelen eerlijkheid prijzen subjectiever:
 - Verdeling (kosten/ marges/ risico's)
 - Procedures (contractuele verplichtingen, inspraak)
 - Informatie (inzicht in prijzen in de markt)
 - Gedrag (hoe wordt je bejegend; tekenen bij het kruisje)

Eerlijkheid in agro-food: subjectief (2)

- Gelijke doelen? → maakt eerlijkheid gemakkelijker !
- Eigen normen en regels. Is de norm kosten terugverdienen; dezelfde prijs als de buurman; een leefbaar inkomen krijgen? Een zelfde prijs kan heel ander oordeel over eerlijkheid geven.
- Eerlijkeheidsperceptie beïnvloedt gedrag en kwaliteit van relaties: eerlijker → meer vertrouwen & commitment -> minder opportunisme en conflicten.
- Dit geldt ook voor normen in bepaalde bedrijfstak, de geldende wetgeving en maatschappelijke waarden in een land!

Wat in het ene land eerlijk is, kan in een ander land oneerlijk zijn

Duurzame landbouw in LMI landen: meer dan betere prijzen nodig!

- Bijvoorbeeld 50% hogere cacao- of theeprijzen in Ghana, Ivoorkust, en in Kenya → 6% meer boeren een leefbaar inkomen (was 25% van de boeren voor de verhoging) (Waarts et al, 2019)
- Primaire oorzaak is beperkte omvang bedrijven en dus ook lage volumes / productie.
- Echter boeren zijn vaak afhankelijk van een product: 70% en 90 % van inkomen halen boeren uit respectievelijk cacao en thee.
- Alternatieve inkomensbronnen ontbreken.

Hoe verder?

- 1. eerlijkheid is vooral afhankelijk van percepties;
- 2. percepties zijn gebaseerd op verdeling, procedures, informatie en interpersoonlijk gedrag
- 3. percepties over eerlijkheid bepalen onderling vertrouwen, de relaties en gedrag van ketenpartijen.

Ketensucces hangt af van ervaren eerlijkheid. Welke factoren bevorderen de eerlijkheid. → Verschilt waarschijnlijk per keten

Hoe verder

- Voor LMI landen zorgt prijsverhoging niet altijd voor de eliminatie van armoede.
- Structurele veranderingen zijn nodig voor een leefbaar inkomen (infrastructuur, landrechten en verzekeringen)
- Alternatieve werkgelegenheid buiten de primaire landbouw.
- Ook is een vorm van sociale zekerheid noodzakelijk

Kortom: in sectoren met veel kleine boeren moet een integrale publiek-private dynamiek worden geadresseerd wanneer men op zoek is naar oplossingen voor sterke en inclusieve landbouw.

Vragen of opmerkingen eerlijke prijs?

Bedankt voor jullie aandacht

Eerlijke en echte prijzen, een kijk vanuit WUR

13 MAART 2023

De Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij (SALV) nodigde Nederlander Willy Baltussen, expert verduurzaming aan de Wageningen Universiteit (WUR) uit om betere inzichten te krijgen rond eerlijke en echte prijzen van voeding. De uitnodiging resulteerde in een lezing waarin de WUR-onderzoeker zijn bevindingen uiteenzette.

Lees meer over: [Wageningen Universiteit agrovoedingsketen voeding, prijsvorming, voedselprijzen](#)

Eind vorig jaar formuleerde SALV in een strategische visienota antwoorden op de belangrijkste uitdagingen voor een duurzame toekomst voor de Vlaamse land- en tuinbouw. In de komende jaren zal SALV aan de slag gaan met deze visienota ter oriëntering van concretere aanbevelingen in toekomstige adviezen. Een van de vragen waarop de adviesraad zich focust is: welke plaats krijgen eerlijke prijzen als onzichtbare kost binnen de berekening van echte prijzen en welke concrete acties kunnen hiervoor gemaakt worden. Vorige maand nodigde SALV hiervoor Baltussen uit om een lezing te houden rond zijn bevindingen over eerlijke prijzen en echte prijzen.

Echte prijzen: true cost accounting als meetlat

Baltussen startte de lezing met het antwoord op de hamvraag van elke discussie rond echte prijzen: wat zijn echte prijzen en hoe bereken je die? “Met de productie, verwerking, distributie en consumptie van voedsel gaan vaak (negatieve) maatschappelijke effecten gepaard op milieugebied, sociaal vlak en op vlak van de menselijke gezondheid die niet in de marktprijs worden meegenomen”, legt hij uit. “Beslissingen over voedsel, gemaakt door deelnemers in de voedselketen zoals producenten, overheid, consumenten worden daarom niet beïnvloed. True cost accounting, ofwel TCA is een methode om de verschillende maatschappelijke effecten die samengaan met het produceren en consumeren van voedsel inzichtelijk en transparant te maken.” Deze transparantie kan de besluitvorming van ketendeelnemers zodanig beïnvloeden dat het voedselsysteem duurzamer wordt. “Hierbij is het belangrijk om te weten dat deze transparantie geen of geringe gedragsverandering an sich betekent voor actoren”, aldus Baltussen. “Het wordt niet gezien als het instrument om te gaan verduurzamen maar als meetlat voor verduurzaming. Zo’n meetlat heeft onder meer als voordeel dat alle maatschappelijke thema’s geïntegreerd zijn en een onderlinge vergelijking kan gemaakt worden.”

“ True cost accounting is een manier om de diverse maatschappelijke effecten inzichtelijk te maken. Een inzicht die kan leiden tot prikkels bij de verschillende ketenpartijen om hun gedrag te veranderen

Willy Baltussen - Expert verduurzaming_(WUR).

Tijdens de lezing geeft Baltussen enkele voorbeelden hoe TCA concreet kan gebruikt worden. Zo zou de overheid TCA kunnen gebruiken als meetlat om juiste voorwaarden en prikkels voor verduurzaming te creëren. Bij consumenten kan TCA geïmplementeerd worden door de echte prijs bijvoorbeeld zichtbaar te maken in de supermarkt. Een stapje verder zou zijn om her de echte prijs te laten betalen, waarbij het duurzamere alternatief (relatief) goedkoper zal worden. TCA maakt ook duidelijk waar de zogenaamde 'hotspots' zitten in de keten. Dit kan een prikkel zijn om de interne bedrijfsvoering aan te passen bij een producent. "Het zou ook een prikkel kunnen zijn om een businessmodel rond te bouwen", besluit Baltussen. "Maak het duurzaamste product en vermarkt dit, zoals Tony Chocology gedaan heeft." Financiële instellingen zou de meetlat dan weer kunnen gebruiken om rentekortingen te geven op duurzame investeringen. "TCA staat dus niet enkel gelijk aan prijsverhoging", besluit Baltussen. "Het doel van TCA is om alle ketenpartijen te prikkelen en zo hun gedrag te veranderen."

Wat kan een probleem vormen bij de implementatie?

Bij TCA komt ook heel wat problemen en kritiek kijken. Bij de berekening ervan wordt een mix van methoden en data gebruikt om de sociale en ecologische voetafdruk te schatten. Deze voetafdruk wordt dan vertaald in financiële kosten. Maar de betrouwbaarheid van deze methoden en data is een aandachtspunt. Zo is het moeilijk om een impact op milieu en dierenwelzijn in te schatten, zeker op internationaal vlak. En ook de beschikbaarheid van data vormt een probleem. "Wanneer het bijvoorbeeld over sociale criteria gaat, zijn niet alle bedrijven geneigd om hun cijfers zomaar te delen", aldus Baltussen.

Eerlijke prijzen: zowel juridisch als perceptie

Naast zijn onderzoek over echte prijzen, gaf Baltussen tijdens de lezing ook zijn bevindingen over eerlijke prijzen. Een van de conclusies die de WUR-onderzoeker trok, is dat terwijl eerlijke handelspraktijken in juridische zin zijn vastgelegd in wetten en regels, het concept van eerlijkheid buiten het juridische domein wordt bepaald en beïnvloed wordt door factoren die vanuit een eigen perceptie worden ingevuld. "Juridisch zien we weinig oneerlijke handelspraktijken, maar toch vindt de helft van de Nederlandse boeren hun prijzen oneerlijk", legt Baltussen uit. "70 procent vindt ook dat risico's, kosten en winst niet eerlijk verdeeld is tussen boer en afnemer(s)." Inzicht in deze factoren helpt om de dialoog tussen partijen in agro-foodketens te verbeteren en biedt kansen voor eerlijkere ketens."

Uitgelicht

Brede voedingssector vraagt aandacht voor landbouw met boterhammen op Vlaamse voedseltop

NIEUWS

29 NOVEMBER 2022

[Lees meer](#)

De Nederlandse onderzoeker verwijst hiervoor ook naar de Nederlandse Geschillencommissie die is ingesteld om te oordelen rond oneerlijke handelspraktijken. "Sinds haar oprichting is deze commissie nog niet bijeengekomen, omdat er nog geen klachten zijn ingediend", aldus Baltussen. "Een mogelijke drempel is het feit dat anonimiteit bij het indienen van klachten niet kan gegarandeerd worden. Dit zorgt voor terughoudendheid om klachten in te dienen." Later in de lezing besluit Baltussen nog dat er moet blijven gezocht worden om oneerlijke handelspraktijken aan de oppervlakte te brengen. "Brancheorganisaties zijn een goede ingang, om de retail bewust te maken van wat ze verkeerd doen."

De biologische keten rond graan die gebruikt wordt in onder meer brood, ontbijtgranen waarbij meer aandacht werd besteed aan biodiversiteit, werd reeds onderzocht in een 'eerlijke prijs context'. De hele keten, van producent over graanverwerker tot retail werd bevroegd. "De vaststelling was onder meer dat ondanks de ketenpartijen elkaar reeds kenden, het toch moeilijk bleek om de eigen boeken open te gooien en transparant te zijn", legt Baltussen uit. "Een andere vaststelling was dat een bepaald grootwarenhuis rechtstreekse samenwerkingen had opgezet met landbouwers en dat er onder die groep landbouwers geen slecht woord te horen viel over die samenwerking. Eerlijke prijzen gaan vaak over het gevoel van eerlijkheid. Maar ook over hoe procedures verlopen, informatie doorgegeven wordt en welk respect de producent krijgt."

Baltussen geeft ook mee dat eerlijkheid subjectief is. "Wat in het ene land eerlijk is, kan in een ander land oneerlijk zijn. Hetzelfde principe geldt ook op sectorniveau", aldus de onderzoeker.

Samenwerken is de sleutel tot succes

Ook de samenwerking tussen de verschillende partijen in de keten is van cruciaal belang, prijzenafspraken zijn daarbij horend. "Het gebrek aan wil om tot een samenwerking te komen, is vaak de reden van een ontbrekend succes. Sommige sectoren hebben al meer traditie in samenwerking via producentenorganisaties dan andere", zegt Baltussen. In onze buurlanden wordt reeds aangespoord om onderling prijsafspraken te maken conform de juridische regels. De Nederlandse kartelwaakhond (ACM) roept boeren, voedselindustrie, winkels en milieuorganisaties op om onderlinge prijsafspraken en in Duitsland zijn reeds concrete prijsverhogende ketenafspraken voor biologische productie en dierenwelzijn.

Baltussen haalt op het einde van de lezing ook de Franse wetten Egalim 1 en 2 en de initiatieven richting Egalim 3 aan. Hij geeft aan dat hij de wetten vanuit een Nederlands politiek standpunt een brug te ver vindt. "Dat er in Frankrijk reeds verschillende wetten zijn uitgebracht en nog aan bijkomende worden gewerkt, toont aan dat deze wellicht niet al te effectief moeten worden ingeschat", besluit de WUR-onderzoeker. "De bepaling dat niet onder de kostprijs mag verkocht worden, is zeer moeilijk."

De presentatie en het verslag van Willy Baltussen kan je terugvinden [op de site van SALV](#).

Uitgelicht

SALV: “Richtlijn oneerlijke handelspraktijken op doordachte manier omzetten”

NIEUWS

De Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij (SALV) vraagt dat de federale en Vlaamse overheid optimaal afstemmen bij de omzetting van de richtlijn over oneerlijke handelsp...

18 MEI 2021

[Lees meer](#)

Bron: Eigen berichtgeving, SALV

VILT vzw

Koning Albert II Laan 35
1000 Brussel
Belgium

Contact

T • [0473 59 41 39](tel:0473594139)

M • info@vilt.be

Volg ons op:

[screenreader.visit us on our facebook page: https://www.facebook.com/vilt.nieuws/](https://www.facebook.com/vilt.nieuws/)

[screenreader.visit us on our twitter page: https://twitter.com/vilt_nieuws](https://twitter.com/vilt_nieuws)

[screenreader.visit us on our linkedin page: https://www.linkedin.com/company/vilt-vzw/](https://www.linkedin.com/company/vilt-vzw/)

[screenreader.visit us on our instagram page: https://www.instagram.com/vilt.nieuws](https://www.instagram.com/vilt.nieuws)